

کاروان عمر

زندگی و آثار داریوش رفیعی

به کوشش :

شهرام آقایی پور

پازینه

انتشارات پازینه

۱۳۸۶

رفیعی، داریوش، ۱۳۳۷-۱۳۰۶

کاروان عمر: زندگی و آثار داریوش رفیعی / به کوشش شهرام آقایی پور تهران: پازینه، ۱۳۸۵
۲۸۴ ص. مصور (پارتیسون)، عکس.

ISBN : 978-964-9922-17-2

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه.

۱. موسیقی ایرانی. ۲. آواز خوانان ایرانی. ۳. ترانه های ایرانی -- مجموعه ها: ۴. شعر فارسی --
مجموعه ها. ۵. رفیعی، داریوش ۱۳۳۷-۱۳۰۶ -- سرگذشتنامه. ۶. موسیقی ایرانی -- پارتیسون
الف. آقایی پور، شهرام، ۱۳۲۸-، گردآورنده. ب. عنوان.

۷۸۹/۹۲

۲۲ ML ۷۷۷/ر

۳۷۸۱۴-۸۴ م

کتابخانه ملی ایران

پازینه
موسسه فرهنگ و انتشارات

عنوان کتاب: کاروان عمر، زندگی و آثار داریوش رفیعی

ناشر: موسسه فرهنگی و انتشاراتی پازینه

به کوشش شهرام آقایی پور

حروف چینی رایانه ای: فاطمه اسفندیاری

خوشنویسی روی جلد: استاد امیر میر راضی

طرح روی جلد: محمد رضا شرایلی

نت نویسی رایانه ای: محمد باقر زینالی

نوبت چاپ: اول ۱۳۸۶

لیتوگرافی: نقش آفرین

چاپ و صحافی: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی کتیبه

شمارگان: ۳۰۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

نشانی: دفتر مرکزی، بزرگراه کردستان خ ۲۸ غربی (شمشاد) پلاک ۶۶

تلفن: ۰۹۱۲۱۰۵۴۰۹۸-۸۸۰۰۶۶۲۶

میدان انقلاب، خیابان کارگر جنوبی، پائین تر از وحید نظری گروچه گشتاسب

پلاک ۶۶ طبقه همکف

تلفن: ۶۶۹۷۵۲۴۶ و ۷-۶۶۹۶۱۵۲۲

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۹۹۲۲-۱۷-۲

حق چاپ محفوظ است

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۶	پیش درآمد.....
۹	فصل اول / گفته‌ها و ناگفته‌ها.....
۱۱	داریوش، تولد- عشق و مرگ / گفتگو با مادر داریوش.....
۱۵	آرزو گم کرده‌ای تنها و سرگردان / گفتگو با کورس سرهنگ‌زاده.....
۱۹	به یاد آن سیوی بی می / گفتگو با بیژن ترقی.....
۲۵	شمع خودسوز / پوراندخت وفادار (فیروزه).....
۲۷	وصیت داریوش / مجید وفادار.....
۲۹	صدای سوخته‌ی غمزده / شهرام آقایی‌پور.....
۳۷	بلبل شوریده / گفتگو با عبدالعلی همایون.....
۴۰	شب است و من شوق وصل ترا دارم.....
۴۴	ماجرای رفیعی، در سلوک سیاه جوانی / علیرضا میرعلی نقی.....
۵۴	درباره‌ی دیسکوگرافی داریوش رفیعی / امیر منصور.....
۶۱	اشعار.....
۶۶	فصل دوم / تصنیف‌ها.....
۱۳۵	فصل سوم / نت‌ها.....
۲۷۴	فصل چهارم / فهارس.....

پیش در آمد

اکنون که چهل و هفت سال از مرگ داریوش رفیعی می‌گذرد، اگر بخواهیم به حرف متدلوزیست‌های علم تاریخ گوش فرا دهیم، که از زمان هر پدیده حداقل باید چهل سال گذشته باشد تا به قضاوت آن پردازیم، بدون شک زمان آن رسیده تا به زندگی و آثار داریوش توجهی ویژه شود؛ البته این مهم بدون شناخت بستر زمانی و درک محیطی که او در آن پرورش یافت. غیر ممکن است. این نکته شایان ذکر است که زندگی داریوش چه در حیات و چه با گذشت حدود نیم قرن از ممات وی، هنوز با هاله‌ای از ابهام و شایعات آمیخته است.

[البته] «کدام شخصیت ایرانی را سراغ می‌توان کرد که هستی، اندیشه و مرگش در هاله‌ای از شایعات پوشیده نباشد، هیچ زندگی‌نامه‌نویس جدی نمی‌تواند هزارتوی این شایعات را یکسره نادیده بگیرد. در عین حال کندوکاو در سایه روشن‌های این هزارتو به راحتی می‌تواند زندگی‌نامه‌نویس را به دن کیشوتی بدل کند که واقعیت هستی شخصیت مورد سنجش را وا می‌گذارد و در عوض در پی اوهام و اشباح می‌گردد.»^۱

نبود آرشیوهای منظم، زندگی‌نامه‌نویسی نقادانه و به دور از اوهام به همراه فقر اتوبیوگرافی‌نویسی در بین هنرمندان، این مشکل را دوچندان می‌کند. شاید امروزه در غرب به اسناد مالیاتی که شکسپیر در سال می‌پرداخت به راحتی بتوان دست یافت. اما این کار در ایران به نوعی غیرممکن است، و عقده‌ی «بی‌آرشیوی» مثل خوره روح آدم را می‌خورد؛ و آرشیوهای شخصی هم به قول دکتر باستانی پاریزی «مارشیو» هستند و نمی‌شود به آنها نزدیک شد.

همه‌ی این گفته‌ها و ناگفته‌های دیگر مرا بر آن داشت تا بیشتر به وجه هنری شخصیت داریوش پردازم تا زندگی کوتاه‌پر از شایعه و ابهام وی، در ظاهر امر او هم مانند هر کسی مدتی زندگی کرده، دلبستگی‌هایی داشته، آلوده شده و بدون شک، همین اعتیاد موجب مرگ زودرسش شده است. اما ... آنچه وی را از کسان دیگر متمایز می‌کند، این است که او در

۱. میلانی، دکتر عباس: معمای هویدا، ص ۱۱.

زندگی کوتاه و افسانه‌وارش، یادگارهای با ارزشی برای مردمان کشورش به جا گذاشته است؛ و همین یادگارهایش نام او را در حافظه‌ی تاریخی مردم، جاودان خواهد کرد.

مجموعه‌ی «کاروان عمر» از ۴ فصل تشکیل شده است:

الف: «گفته‌ها و ناگفته‌ها»: این بخش شامل پاره‌ای مصاحبه‌ها و نوشته‌ها در باره‌ی داریوش است که هدف اصلی آن آرایه‌ی تصویری کم‌رنگ از محیط اجتماعی و زندگی وی می‌باشد. برخی از این مصاحبه‌ها مانند گفتگو با مادر داریوش، کورس سرهنگ‌زاده و مجید وفادار از مجلات قدیم است که توسط دوست عزیزم آقای ایروج رستم‌خانی از زنجان فرستاده شده، و متأسفانه بدون تاریخ و محل چاپ است اما حاوی مطالب جالب و خواندنی است. تعدادی همچون گفتگو با بیژن ترقی و عبدالعلی همایون اخیراً انجام گرفته است. مقاله‌ی آقایان امیر منصور و سیدعلیرضا میرعلی‌نقی هم از سرلطف به نگارنده به رشته‌ی تحریر در آمده است.

ب: «تصنیف‌ها»: در دوره‌ی رفیعی بیشتر به این فرم از موسیقی «ترانه» و حتی «آهنگ» می‌گفتند؛ که در این مجموعه به علت قرابت معنوی و گاه مخدوش بودن مرز، و حدود این واژه‌ها هر سه به یک معنا به کار رفته است. مرجع عناوین ترانه‌ها، مجلات قدیم، لیبل صفحه‌های گرامافون، جلد نوار و مجموعه‌های ترانه‌سرایان است. برخی از اسامی هم همانطور که در پاورقی‌ها ذکر شده از دفترچه‌ی تصانیف مرحوم مجید وفادار اخذ شده که توسط همسر محترمشان سرکار خانم مهری ایران‌پور به بنده مرحمت شد؛ در غیر این موارد با جمله‌ی شروع تصنیف، نامگذاری شده است.

مقصود از «ضربی» در برخی موارد، ریتمیک کردن اشعاری است که صرفاً به منظور ترانه سروده نشده و گردش در گوشه‌هایی است که قابلیت ضربی شدن را دارند. به تصریح سرکار خانم پوران وفادار - اکثر این ضربی‌ها ساخته و پرداخته‌ی ذوق داریوش است که توسط مجید وفادار پالایش و گروه نوازی می‌شده است. در هر اثری که صدای آرشه‌ی شفاف و ملیح وفادار به گوش می‌رسد جمله‌ی «ارکستر و تنظیم از وفادار» قید شده است.

مسئلاً حجم آثار رفیعی خیلی بیش از این است اما تعداد زیادی از آنها به علت نبودن دستگاه ضبط و اجرای زنده در فضای آن سالها محو شد، و شاید تعدادی از آنها هم به دست نیامده باشد که امید است در آینده به این مجموعه اضافه شود.

ج: «ت‌ها»: این بخش با همکاری دوست هنرمندم احسان‌الله عبایی نوازنده‌ی توانای تار نوشته شده و آقای باقر زینالی، عودنواز جوان نت‌نگاری رایانه‌ای آنرا به عهده داشتند. برای

استفاده از نت‌ها ذکر پاره‌ای از نکات اجتناب‌ناپذیر است. ۱- این بخش لزوماً برای ساز خاصی نیست و سعی شده به گونه‌ای نوشته شود که هر سازی با توجه به مقدرات اجرایی‌اش قادر به اجرای آن باشد. ۲- در برخی موارد کوک‌های نوشته شده لزوماً کوک‌های اجرا شده توسط خواننده نیست، زیرا تلاش شده کوکی اختیار گردد تا اجرای آن به اصطلاح، "راه دست" اکثر سازها باشد. ۳- سعی بر این بوده تا در اکثر موارد علاوه بر ملودی ساخته شده توسط آهنگساز، ذوق خواننده هم که ورای خواسته‌های آهنگساز بوده؛ و به کار جلوه‌ی خاصی بخشیده منظور گردد. این امر در تحریرها و غلت‌ها حالت ملموس‌تری به خود گرفته است. ۴- ملاک نت‌نویسی در ضربیه‌ها اجرای خواننده است، چرا که با توجه به سهم عمده‌ی بداهه‌پردازی خواننده، ارکستر محدودیت داشته و در عوض خواننده میدان فراختری برای جولان دارد.

د: «فهارس»: در این بخش سه فهرست تهیه شده ۱- فهرست براساس نام تصنیف ۲- فهرست براساس مصرع شروع تصنیف ۳- فهرست براساس دستگاه. بدین ترتیب بازیابی یک اثر، در کمترین زمان ممکن صورت می‌گیرد. در پایان بر خود وظیفه می‌دانم از همه‌ی کسانی که در تهیه این مجموعه به بنده یاری رساندند، صمیمانه تشکر نمایم. سرکار خانم مه‌ری ایران‌پور (وفادار)، سرکار خانم پوران وفادار (فیروزه)، سرکار خانم نازنین آقایی، سرکار خانم فاطمه اسفندیاری، آقای مهندس امیر منصور، آقای سیدعلیرضا میرعلی نقی، آقای مهندس محمدرضا شرایلی، آقای مهندس محسن نعمتی (از شهر کرد)، آقای ایرج رستم‌خانی (از زنجان)، آقای احسان‌الله عبایی، آقای محمدباقر زینالی، آقای علیرضا فریدون‌پور و آقای حسین علیشاپور که با بذل عنایت، مرا رهن منت‌خویش ساختند.

و اما خواننده‌ی عزیز بدان که نگارنده ادعا ندارد که این مجموعه بی‌نقص است و از این روی هر گونه انتقاد، پیشنهاد و رهنمود شما را به دیده‌ی منت می‌پذیرد. شکر خدا را که این مجموعه به زیور طبع آراسته شد و امید است که قبول اهل دل گردد. که گفته‌اند:

کلید گنج سعادت قبول اهل دل است مباد آنکه درین نکته شک و ریب کند

صندوق پستی: ۷۳۳۵-۱۴۱۵۵ تهران

صندوق الکترونیک: Aghaiepour1348@yahoo.com

شهرام آقایی‌پور

تهران. باغ فیض

خرداد ۱۳۸۵